

Nautilus kutatógőzös

1874-ben Stahlberger a fiumei tengerészeti hatóság Nautilus gőzösén elindul az első igazán magyar tengerkutató útra, le Booche di Cattaróig.¹³⁸⁵

Tudományos expedíció az Adriai-tengeren. A "Press" jelentése, Fiume, 1874. július 17.
A Magyar Királyi Tengerészeti Hatóság felszerelte a "Nautilus" gőzhajót egy tudományos expedícióra amelyre az Adriai-tengeren kerül sor. Stahlberger, Wolf és Luksch professzorok a Magyar Királyi Haditengerészeti Akadémiáról részt vesznek ebben a rendkívül érdekes küldetésben, amelynek célja a víz alatti áramlatok, a különböző mélységekben mért tengerhőmérséklet, a tengeráramlat erőssége, a sótartalom, és ha az idő és a körülmények engedik, a tenger alatti állat- és növényvilág pontosabb meghatározása. Az Északi- és Balti-tengeren végzett értékes kutatások példáját követve, amelyeket ott a kormány költségén a "Pommerania" császári gőzhajón csodálatra méltó alaposággal végeztek, mi is végre megtanuljuk felfedezni és megérteni otthoni tengerünket, az Adriát. Míg a magyar kormány itt Buccariban és Martinschizzában az elmúlt évben a haltenyésztés fejlesztésére törekedett, és mintagazdaságokat hozott létre a tengeren, idén úgy döntött, hogy az Adriai-tenger tudományos feltárására vállalkozik. Az Osztrák Adriai Bizottság és a bécsi Császári Tudományos Akadémia biztosítja a küldetés eszközeit, de Magyarország magára vállalta a hajtóerőt (szénkészet), a hajó felszerelését és az út finanszírozást, amit valóban nem szabad alábecsülni, ha figyelembe vesszük, hogy a Heine-part, amelyet nemrégiben csatoltak az Osztrák Koronához, jó példát mutatott fejlődésének korai szakaszában, míg Ausztria, az Adria régi tulajdonosa még nem tudott dönteni. A magyar kormány már jelentős összegeket különített el éves költségvetésében a haltenyésztés, a halászlé és a tengeri herkentyűk előállításának előmozdítására, és a fiumei Királyi Tengerészeti Hatóság ezeket ésszerűen felhasználta. Magyarországnak nincs olyan szakértője, aki – ahogy én magam is kitüntem – megfelelő erőforrásokkal nagy dolgokat érhetne el Ausztriában. Mi vagyunk az elsők Magyarországon, akik kritizálják azt, ami kritikát érdemel, de az igazságszolgáltatásról sem feledkezünk meg. A "Nautilus" gőzhajó ma reggel elhagyta Fiume kikötőjét. Az Osztrák Tengerészeti Hatóság, a Lloyd's Igazgatótanácsa és Dalmácia kormányzója, Rodich báró, már a legnagyobb lelkeséggel ígéretet tettek teljes támogatásukról és segítségükről a küldetéshez, és az urak, akik a „Nautilus” fedélzetén tisztként oly készségesen vállalják ezt a nehéz feladatot, a siker legjobb garanciái.¹³⁸⁶ Mivel, nem tudom, hogy mikor készült el az SMS Nautilus ágyúszád, csak feltételezni tudom, hogy ez a kutatóhajó azonos vele.

A mélyvízi kutatások sorozatát Magyarország nyitotta meg az Adrián. A fiumei Tengerészeti Hatóság ugyanis a Stahlberger indítványára a „Nautilus” nevű hatósági gőzöst az Adria-kutatás céljaira rövidebb időre átengedte. Ebben a kis elő-expedícióban az indítványozón kívül Wolf és Luksch, a haditengerészeti akadémia tanárai s az Adria legkiválóbb kutatói vettek részt. Ugyanők a „Deli” nevű hatósági gőzösön 1875-ben két s a „Nautilus”-on még egy tudományos kirándulást tettek s ezzel lezárul Magyarország részvétele a nemzetközi Adria-kutatás nagy munkájában.¹³⁸⁷

Ámbár az expedíció működésének legdélibb pontja Trau, feladata pedig főleg az Adria-bizottság műszereinek kipróbálása volt, a Quarnero és a nyílt tenger fizikai viszonyainak megismeréséhez igen sok értékes adatot szerzett. A Nautilus-t a nyílt tengeren igen sok veszély fenyegette a kutatás alatt.¹³⁸⁸ A Quarnero áramlási tüneményeit 1874-ben tanulmányozták

¹³⁸⁵ A Pesti Hirlap Naptára, 1917 (27. évfolyam) Egy év története - Ismeretterjesztő közlemények / Dr. Réthly Antal: Magyar tengerkutatás

¹³⁸⁶ Die Presse, Juli 1874-07-21

Mittheilungen der kaiserlich-königlichen Geographischen Gesellschaft, 1881 Hauptteil

¹³⁸⁷ Földrajzi közlemények 1911. I. Értekezések / Leidenfrost Gyula: Mélytengeri kutatások az Adrián

¹³⁸⁸ Gonda Béla szerk.: A Tenger 1. évfolyam 1911 Éves tartalomjegyzék / Leidenfrost Gyula: Az Adria tudományos kutatása

először a Nautiluson. Mivel azonban ez alkalommal tanulmányozásuk terét rosszul választották meg, megbízható eredményre jutni nem tudtak.¹³⁸⁹ Az osztrákok csak 1903-tól kezdték el komolyabban kutatni az Adriát.¹³⁹⁰

A Nautilus mindössze 15 méter hosszú, 4 méter széles kis hajó volt, amely 0 90 m merüléssel és 8 névleges lóerejű géppel bírt. A nyílttengeri kutatásokra tehát éppen nem volt alkalmas és ezért kutatóink, hajóval csak a part mentén s a szigettengerben dolgozhattak, de még itt is sokszor rászorultak a Lloyd-hajókra, melyeknek kötelességük volt a kis hajót szükség esetén tovább vontatni.¹³⁹¹

A Deli Angliában készült 90 láb hosszú, jóllehet 25 lóerős gépével óránként kilenc mérföld sebességet érhetett el. Alacsony oldalfalai miatt fedélzetén már a legkisebb hullámvész is minden munkát megghiúsított. Mindamellet 1876-ban egyfolytában tartó körutazáson ezzel kutatták végig az Adria keleti és nyugati partvidékét. Ugyancsak alkalmatlannak bizonyult a Pelagosa is, melyet két útra a trieszti Tengerészeti Hatóság engedett át.

Az első igazi s egyúttal egész a legújabb időkig az egyetlen nyílttengeri Adria-expedíciót a Hertha jacht átengedése tette lehetővé. E hajóval, mely János liechtensteini uralkodó herceg tulajdona volt, 1880 nyarán (július 21—aug. 16) hosszirányban szelték végig az Adriát és a Jóni-tengert. Végpontja Szirakúza volt s kutatásait főképp az Adria keleti felében végezte.¹³⁹²

A kisebb hajókról nem áll rendelkezésre műszaki adat, és a hajók története is homályba vész. Említeni, viszont szükséges őket a tengeri kutatásban betöltött szerepük miatt.

¹³⁸⁹ Gonda Béla szerk.: A Tenger 2. évfolyam 1912 Éves tartalomjegyzék / Leidenfrost Gyula: A Quarnero oceanográfiai viszonyai

¹³⁹⁰ AZ OSZTRÁK ADRIA-KUTATÁS EREDMÉNYEI. Írta Dr. KOCH NÁNDOR: Gonda Béla szerk.: A Tenger 3. évfolyam 1913. 9. szám

¹³⁹¹ Gonda Béla szerk.: A Tenger 4. évfolyam 1914 Éves tartalomjegyzék / Leidenfrost Gyula: Az első magyar Adria-expedíció (2 térképpel és 32 képpel)

¹³⁹² Gonda Béla szerk.: A Tenger 4. évfolyam 1914 Éves tartalomjegyzék / Leidenfrost Gyula: Az első magyar Adria-expedíció (2 térképpel és 32 képpel)